

Schmechl Júlia

Az autizmus típusainak felismerése,
pszichés sajátosságai és életviteli
jellemzői

A követelménymodul megnevezése:

Általános gyógypedagógiai asszisztensi feladatok

A követelménymodul száma: 1284-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-016-50

AZ AUTIZMUS FOGALMA, TÍPUSAINAK FELISMERÉS

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Gyógypedagógiai asszisztensként kerülhet olyan helyzetbe, amikor laikusok, szülők Önhöz, mint szakemberhez fordulnak észrevételeikkel, problémáikkal. Fontos, hogy megnyugtató válaszokat tudjon adni, ugyanakkor figyelnie kell a kompetencia határokra.

Olvassa el a következő részletet egy szülői levélből:

"Kislányom 2 hónap múlva lesz 3 éves, és egyáltalán nem beszél, még szavakat sem mond. Egyszerű esetekben meg tudja értetni magát, ha akar valamit, a kezünket arra a dologra ráteszi, vagy megfogja a kezünket, és oda húz. Az utasításokat, kéréseket meg sem hallja. Nem tesz szinte semmi okosságot, amit a hasonló korú gyerekek. Sokáig el van magában a megszokott helyén, papírokat, fonalakat gyűröget, pörget. A játékokkal nem sokat törődik, de a kis dolgait nagyon rendben tartja. Ebből a helyzetből nehéz kimozdítani, gyakran dühöngés, hiszti a vége. Ha vendégek jönnek, észre sem veszi őket, úgy közlekedik, mintha ott sem lenne senki. Ha valamelyik ismerős próbál hozzá közeledni, vagy elhúzódik, vagy pl. felmászik rá, ha el akarja érni a hajában lévő csatot. Nem néz rá senkire. Énrám is csak akkor, ha megfogom a fejét, de látszik, hogy ezt nem szereti. Olyan, mintha egyáltalán nem hatna rá a külvilág. A védőnő ajánlotta, hogy vigyük el hallásvizsgálatra. El is vittük, de minden kilépés a lakásból kész cirkusz, a vizsgálatot sem tudták elvégezni, nem értette, mit akarnak tőle. Nem szereti, ha szeretgetjük, eltol magától. Ha kedvezni akarunk neki, megforgatjuk, mint egy körhintán, vagy az apja feldobálja, ezt szereti. A képekönnyv, a TV nem érdekli – olyan, mintha meg se látná. Az erős zajoktól fél, akkor szokott csak rám nézni.

Önnek mi erről a véleménye, gondolnom kell-e esetleg autizmus gyanújára? Tudom, hogy látatlanban nem lehet ezt megmondani, de a leírtak alapján? Olyan nehéz valahová elcipelni a gyereket, és félek, ott sem tudják majd megvizsgálni."

1. Feladat

Sorolja fel a szülő által megjelölt tüneteket, írja melléjük az Ön által ismert lehetséges okokat!

Újra áttekintve a tüneteket a tanultak tükrében húzza alá az autizmusra jellemző megnyilvánulásokat! Kérem, válaszait a kijelölt helyre írja!

2. feladat

Milyen végzettségű szakember jogosult válaszolni a fenti szülői levélre? Kérem, írja a választ az alábbi üres helyre!

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1.1 AZ AUTIZMUS FOGALMA

1. ábra. Az autizmus esetében a környező világ megismerése nehezített¹

Az autizmus a szociális, kognitív és kommunikációs készségek fejlődésének minőségi zavara, amely a személyiség fejlődésének egészét átható, úgynevezett pervazív zavar. Hátterében egyértelműen organikus okok állnak, s egyre több bizonyíték szól a probléma genetikai meghatározottsága mellett. Az autizmus biológiai okainak pontos azonosítása napjainkban is folyik. Mai tudásunk szerint a fejlődési zavar nem megelőzhető és nem gyógyítható, az alapvető károsodás egész életen át fennáll.² Időről időre azonban megismerhetők olyan tudományos felfedezések – elsősorban a modern agy kutatás területén –, amelyek reményt adnak arra, hogy ezt az állapotot idővel befolyásolni tudjuk.

Az állapot felismerésének kritériumait hazánkban az Egészségügyi Világszervezet (WHO, 1987) a BNO 10-ben (Betegségek Nemzetközi Osztályozása, tizedik változat), rögzítette. A diagnosztikus rendszerben három területen mutatható ki minőségi károsodás:

1. Kommunikáció: nincsenek meg a kommunikáció normálisan megszokott eszközei, hiányzik a szemkontaktus.
2. Szociálisfejlődés: társas kapcsolatok, készségek eltérnek a normalitástól.
3. Rugalmas viselkedésszervezés: beszűkült az érdeklődés, az aktivitás repetitív, nem rugalmas.

¹Forrás: <http://www.napidoktor.hu/babahaz/lazadok/633/nincs-helye-az-autista-gyerekeknek-az-iskolarendszerben/> (2010. augusztus 1.)

² Inkluzív nevelés Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez, Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák, Szerkesztette: Őszi Tamásné sulINova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006.

A diagnózis szempontjából fontos, hogy a tüneteknek már 36 hónapos kor előtt meg kell jelenniük mindhárom területen.

Mégis általánosnak mondható, hogy 3 éves kor előtt ritkán diagnosztizálnak autizmust, sok esetben ennél is később állapítják meg ezt a zavart.

Ennek több oka lehet:

- A viselkedésmintázat nem elég határozott megalapozott diagnózis felállításához.
- Egyéb, főleg értelmi fogyatékoság (mely szekunder módon, valamilyen szinten kialakul) fennállása esetén ez elvonja a figyelmet az alapproblémáról, az autizmusról.
- Autizmus esetén az egyik fő gond a beszéd és a nyelvhasználat területén jelentkezik, az ebből adódó másságot csak később értékelik problémának.
- A gyerekek egy részénél a fejlődés kezdetben normális, és csak később jelenik meg az elakadás, kóros irányba fejlődnek, vagy nem alakulnak ki készségek.
- A szülők az első években joggal reménykednek a gyanús tünetek normalizálódásában, a védőnők sem mindig elég éberek a problémák felismerésében.
- Az általános orvos képzésben az autizmus ismertetése minimális, a jelekre sokszor azt hiszik, enyhe megakadások a fejlődésben, a szülők pedig sokszor nincsenek is tudatában a jelentkező problémának.³

Az autizmussal diagnosztizált személyek megnevezése folyamatosan vita tárgya a szakemberek között. A ma leginkább ajánlott kifejezések: autizmussal élő, vagy az adott személynek autizmusa van.

3. feladat

Nézzon körül az autizmussal foglalkozó honlapokon!

Keressen az Interneten olyan intézményeket, ahol autizmus diagnosztizálással foglalkoznak!
Az intézmények nevét, elérhetőségét írja le a következő sorokba!

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

³Székely M., Dr. Weis M. Autisztikus kórképek diagnosztikája és terápiája. Tanszertár Bt., Budapest, 1994.

1.2 AZ AUTIZMUS TÍPUSAI

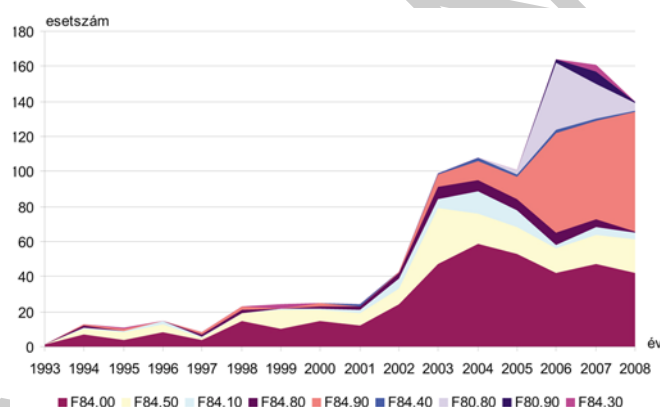
Az autizmus diagnózisának felállítására, a BNO kóddal ellátott esetek megkülönböztetésére sok ismerettel rendelkező és **az autizmus területén gyakorlott pszichiáter vagy pszichológus hivatott**. A különféle vizsgálatokon kívül szükséges a szülők kikérdezése és a gyermek viselkedésének megfigyelése is.

Az autizmus BNO kódja F84-es: Pervazív fejlődési zavar.

Az autizmus a pszichés zavaroknak egy olyan csoportja, melyben a reciprok szociális interakciók, és a kommunikációs sémák minőségi abnormalitása észlelhető. Ezek a minőségi abnormalitások az egyén funkcióit minden helyzetben meghatározzák. (Ennek altípusait a következő feladat során nyílik lehetőség megismerni.)

4. feladat

Tanulmányozza a következő ábrát!

2. ábra. Pervazív fejlődési zavar és beszédfejlődési zavar esetek száma, 1993–2008⁴, Vadaskert Alapítvány

Keresse meg az ábrán felsorolt BNO kódokat – használja az Internetet, vagy a BNO kódok jegyzékét!

Állapítsa meg, mely típusú fogyatékoságok száma emelkedett az intézményi diagnózisok szerint az utóbbi években!

⁴ Forrás: Szerk.: Petri Gábor, Vályi Réka: Autizmus – Tény – Képek, Autisták Országos Szövetsége – Jelenkor Alapítvány 2009.

A látszólagos emelkedést a diagnosztikus kritériumok finomodásával és a spektrum „szélesedésével”, az állapot ismertségének növekedésével, az egyre korábban születő diagnózissal, a kutatási design változásával illetve az ún. „diagnózis-helyettesítés” jelenségével (pl. autizmus diagnózis adása értelmi sérülés helyett a jobb oktatási és szociális ellátás érdekében) magyarázzák. A jelenlegi szakmai konszenzus alapján **az autizmus becsült mértéke 10 tízezrelék** (Fombonne, 2003).

A kutatások szerint az állapot megjelenése 3.5–4– szer magasabb fiúk, mint lányok között.⁵

Lorna Wing angol gyermekpszichiáter, autizmus kutató gyakorlati szempontok alapján csoportosította, sorolta típusba a gyerekeket. Hangsúlyozta, hogy fejlődésük során a gyerekek típust válhatnak, tehát ezek nem tekinthetők merev kategóriáknak.

5

Forrás: psycho.unideb.hu/.../magatartaszavarokgyermekkorban_a_fejlodes_athato_zavarai.doc (2010. augusztus 2.)

1.) Izolált típus

A szociális környezetről nem vesz tudomást, kapcsolatot nem tűr, szemkontaktust nem vesz föl, nem beszél vagy csak sztereotip módon, funkcionális cél nélkül (pl. echolál = visszhangszerűen ismételt). Tartását, mozgását, aktivitását is bizarrériák, szimpla, főleg mechanikus sztereotípiák jellemzik. Számos halmozottan sérült, értelmi fogyatékos gyermek tartozik ebbe a csoportba. Prognózisa ennek a csoportnak a legrosszabb.

2.) Passzív típus

Viszonylag jó értelmű, inkább a feltűnő passzivitás, mint a bizarr viselkedés jellemzi, szociálisan nem kezdeményező, de közeledést eltűr, ezért a fejlesztés esélyei ennél a csoportnál a legjobbak.

3.) Bizarr típus

Viszonylag jó verbalitás és értelem, esetleg a normálist is meghaladó mennyiségű szociális kezdeményezés jellemzi ezt a csoportot. Kapcsolataik nélkülözik a kölcsönösséget, a partner személyiségének figyelembevételét, felületesek. Közeledéseik gyakran inadekvátak, sztereotip jellegűek.

A későbbiekben a szerző a három típust egy negyedik: "Formális, merev, modoros típus"-sal egészítette ki.⁶ Serdülő és felnőtt korú, jó intellektuális készségekkel rendelkező, érintett személyeknél tapasztalható megjelenési forma. Merev ragaszkodás írott és íratlan szabályokhoz, jellegzetes beszédstílus jellemzi.

Az autizmussal élő személyek ugyanúgy egyszeri és megismételhetetlen személyiségek, mint bármely egészséges embertársunk. Ezért bármely tipizálás csak a velük való foglalkozás, fejlesztés, a nekik megfelelő életkörülmények kialakítása és a velük szemben támasztott elvárások realitása miatt vehető figyelembe.

Természetesen az átlagos populációban is előfordulhatnak olyan emberek, akik többé-kevésbé autisztikus tünetekkel élnek, ennek jelentősége az életvitel szempontjából leginkább a társadalmi környezet elnéző, támogató, felelős viselkedésének függvénye.

⁶ Balázs Anna: Az autizmus korszerű szemlélete. Autizmus Alapítvány, Autizmus füzetek, Kapocs Kiadó, Budapest, 1997.

Összefoglalóan tehát elmondhatjuk, hogy az autizmus a központi idegrendszer, az agy fejlődési rendellenessége, melynek hátterében genetikai, vagy/és egyéb, az agyat ért károsító tényezők, működési rendellenességek állnak. Autizmus esetén a személyiség fejlődésének egészét átható zavarról beszélünk, jellemző a korai kezdet, és hogy az egész életen át tart. A személyiségfejlődés lényegesen eltér az átlagostól, az önálló életvezetés a legtöbb esetben jelentősen akadályozottá válik.

Az autizmus diagnosztizálására a BNO kódokat használjuk, ez autizmus esetén F84 és változatai, a viselkedés különféle típusai alapján megkülönböztetünk izolált, passzív, bizarr és formális, merev típust.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Az eredményes tanuláshoz javaslom, olvassa el először egyben a tananyag egy-egy fejezetét. Közben húzza alá az Ön számára ismeretlen szavakat és a fejezet végén az **Ismeretlen szavak szótárában** jegyezze le, majd Interneten vagy szakmai szótárakban keresse meg a szavak értelmezését, és írja is le. Ne ijedjen meg az ismeretlen szavaktól! Az autizmus egy viszonylag fiatal tudományág – az 1930-as években kezdődtek a kutatások –, ezért még sok kifejezés lehet az Ön számára ismeretlen: fontos azonban, hogy ezeket megtanulja, mert csak így fogja érteni

- a szakmai szövegeket,
- a Tanulási Képességet Vizsgáló és Áthelyező Bizottságok véleményét és javaslatait,
- a gyógypedagógus utasításait,
- az autizmussal élők intézményeiben folyó szakmai diskurzust is,
- és gyakran az érdeklődő, felelősségteljes szülőkkel való kapcsolatban is fontos az Ön kommunikációjának szakmai színvonala.

A következő olvasáskor fordítson időt a feladatok megoldására. Az autizmus egy nagyon érdekes és talán divatos témakör is, így bizonyára élvezni fogja a tanulást.

Sokszor lesz szükség munkája során arra, hogy önállóan gyűjtsön információt, ezért a feladatok során megismerkedik fontos szakmai és szülői érdekvédelmi honlapok – néha laikusoknak szóló cikkek – tartalmával. Fontos, hogy rátaláljon a megbízható információkat tartalmazó honlapokra, kicsit időzzön el ezek tartalmát megnézegetve. A Google vagy más kereső-program számtalan találatot ad ki egy-egy szóra, amely az autizmussal kapcsolatos.

A későbbi felhasználás érdekében gyűjtse ezeket a linkeket a **Saját forrásgyűjteményébe**, a fejezet végén! Így kialakul egy saját tudásbázisa, a későbbiekben gyorsan tud megbízható információkhoz jutni.

Az elméleti ismeretek elsajátítását gyakorló feladatok segítik.

Az önellenőrző feladatsorban mindig újra előkerül a feltétlenül megjegyzendő törzsanyag, ezzel lehetőséget ad az információk rögzítésére és egy gyakorlatközpontú rendszerszemlélet kialakítására.

A tanulás során nagyban megkönnyíti a dolgát, ha az ismereteket látott/hallott/olvasott esetekhez tudja kötni, vagy elképze li az adott gyermeket, szituációt, családi dilemmákat.

Ez a fejezet elsősorban magányos tanulásra épül, de ha a fejezet végére ért, keressen **tanulópárt**, és beszéljék meg a felmerült kérdéseket, a válaszokat, a feladatmegoldásokat. Gyarapítsák egymás tudását az ismeretlen szavak, a forrásgyűjtemény kölcsönös kiegészítésével, gyakorolják az együttműködést kölcsönös esetismertetésekkel is.

Hiszen a fejlesztés nemhiába team-munka: a tudások összeadódása által adódik a lehetőség, hogy a fejlesztés mennyisége minőségbe csapjon át.

3. ábra. Április másodikán van az Autizmus Világnapja⁷

⁷ Forrás: <http://www.napidoktor.hu/media/content/Segithetunk/2286.jpg> (2010. augusztus 1.)

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Kérem, húzza alá a meghatározásban általánosítható állításokat! Ne tévessze meg, hogy az autizmushoz számos más betegség, sérülés, fogyatékoság is csatlakozhat! Az autizmus:

- a szociális készségek,
- a kognitív készségek,
- a látás,
- a hallás,
- kommunikációs készségek,
- a figyelem,
- a mozgás fejlődésének minőségi zavara,
amely a személyiség fejlődésének
- egy részét,
- nagy részét,
- egészét átható, úgynevezett pervazív zavar.

Háttérében:

- organikus
- funkcionális,
- szociális,
- nevelési,
- genetikai,
- autoimmun okok állhatnak.

A fejlődési zavar:

- gyógyítható,
- nem gyógyítható,
- nem megelőzhető,
- megelőzhető,
- megszüntethető,
- egész életen át fennáll.

2. feladat

Kérem, egészítse ki a mondatokat!

Az állapot a Magyarországon használt BNO skálán a jelöléssel szerepel, változatait az első tizedes jeggyel 1-9-ig terjedően jelölik.
A diagnosztikus rendszerben területen mutatható kikárosodás.
A diagnózis szempontjából fontos, hogy mind a területen már hónapos kortól észlelhetőek a tünetek.

3. feladat

Kérem, egészítse ki a meghatározásokat:

Mi jellemzi általában az autizmussal élő személy:

Kommunikációját:

Szociális fejlődését:

Viselkedésszervezését:

4. feladat

Kérem, az alábbi üres helyen sorolja fel és jellemezze a Lorna Wing által gyakorlati szempontból alkotott típusokat! Ha már találkozott autizmussal élővel, jelöljön a típushoz egy - egy példát is!

MUNKANYAG

5. feladat

Készítsen magának Ismeretlen szavak szótárát! Az üres sorokba írjon le minden szót, amelynek a jelentésével nincs egészen tisztában, majd keresse meg a meghatározását az Interneten, vagy értelmező, illetve szakmai szótárakban!

MUNKANYAG

6. feladat

Készítsen magának Saját forrásgyűjteményt! Jegyezze le a hasznos weblapokat, könyveket, cikkeket!

The form consists of a large rectangular area with a yellow border, containing 20 horizontal lines for writing. A large, light gray watermark reading "MUNKANYAG" is oriented diagonally across the page.

MEGOLDÁSOK

1. Gyakorló feladatok

1. feladat

- egyáltalán nem beszél, még szavakat sem mond – néma, megkésett beszédfejlődés, hallássérülés, autizmusa van?
- egyszerű esetekben mutogat – néma, megkésett beszédfejlődés, hallássérülés, autizmusa van?
- nem érzékeli, ha hozzá beszélnek – hallássérült, autizmusa van?
- egyedül jól érzi magát – szorong, nem ismer gyerektársat, bántalmazzák, autizmusa van?
- gyűröget, pörget – nincs játéka, nem foglalkoznak vele, értelmileg sérült, autizmusa van?
- nem játszik – hospitalizált, deprivált környezet, szociális minta hiánya, elhanyagoltság, autizmusa van?
- nagyon rendben tartja a dolgait – csak rendes, vagy autizmusa van?
- nem veszi észre az embereket – siket-vak, autizmusa van?
- nem néz senkire – látássérült, autizmusa van?
- nem hat rá a külvilág – percepció, szociális percepció zavar autizmusa van?,
- pánik reakciót mutat, ha el kell menni otthonról – elhanyagoló nevelés (nem viszik sehová), autizmusa van?
- nem szereti az érintést – kinetikus zavar, autizmusa van?
- szereti, ha pörgetik, dobálják – normális is lehet, de az autizmussal élő gyermekekre is jellemző
- erős zajoktól fél – normális

Látjuk, hogy szinte minden tünetnek lehet több oka is, ezért látatlanban soha senki nem mond ki diagnózist. Ebben az esetben is – bármily nehéz is a megvalósítás – kivizsgálást javasoltak a szakemberek.

2. feladat

Hasonló levelekre, ha a szülő diagnózist kér – csak az válaszolhat, akinek megfelelő diagnosztikus tapasztalata van: ebben az esetben pszichiáter vagy pszichológus. Fejlesztési javaslatot megfelelő végzettségű és tapasztalattal rendelkező gyógypedagógus is tehet.

3. feladat

<http://www.autista.info.hu/>

4. feladat

Legegyszerűbben kereshető: www.hazipatika.com/services/bno

F84,00 Gyermekkori autizmus

F84,50 Asperger syndroma

F84,10 Atipusos autizmus

F84,80 Egyéb pervasív fejlődési zavar

F84,90 Nem meghatározható pervasív fejlődési zavar

F84,40 Mentális retardációval és stereozyp mozgászavarral társuló túlzott aktivitás

F80,80 Egyéb nyelvi és beszédfejlődési zavar

F80,90 Nem-meghatározott zavara a beszéd és a nyelv fejlődésének

F84,30 Egyéb gyermekkori desintegratív zavar

BNO-ban szereplő kódok:

F84 Gyermekkori autizmus (kivéve a psychosis)

F84.1 Atipusos autizmus (kivéve a psychosis)

F84.3 Egyéb gyermekkori desintegratív zavar (kivéve a psychosis)

F84.4 Mentális retardációval és stereotyp mozgászavarral társuló túlzott aktivitás

F84.5 Asperger syndroma

F84.8 Egyéb pervasív (átható) fejlődési zavar

F84.9 Nem meghatározott pervasív (átható) fejlődési zavar

Legnagyobb növekedés: F80,90 Nem-meghatározott zavara a beszéd és a nyelv fejlődésének

2. F84,90 Nem meghatározható pervasív fejlődési zavar

3. F80,80 Egyéb nyelvi és beszédfejlődési zavar

E két utolsó adat mutatja, hogy bizonyos tüneteket még nem tudunk megfelelőképpen diagnosztizálni.

2. Önellenőrző feladatok

1. feladat

- a szociális készségek,
- a kognitív készségek,
- a látás,
- a hallás,
- kommunikációs készségek,
- a figyelem,
- a mozgás fejlődésének minőségi zavara, amely a személyiség fejlődésének egy részét,
- nagy részét,
- egészét átható, úgynevezett pervazív zavar.

Háttérében:

- organikus
- funkcionális,
- szociális,
- nevelési,
- genetikai,
- autoimmun okok állhatnak.

A fejlődési zavar:

- gyógyítható,
- nem gyógyítható,
- nem megelőzhető,
- megelőzhető,
- megszüntethető,
- egész életen át fennáll.

2. feladat

Az állapot a Magyarországon használt BNO skálán a **F84**, jelöléssel szerepel, változatait az első tizedes jeggyel 1–9-ig terjedően jelölik. A diagnosztikus rendszerben **3** területen mutatható ki **minőségi** károsodás. A diagnózis szempontjából fontos, hogy mind **a 3** területen már **36** hónapos kortól észlelhetőek a tünetek.

3. feladat

1. Kommunikáció: nincsenek meg a kommunikáció normálisan megszokott eszközei, hiányzik a szemkontaktus.
2. Szociálisfejlődés: társas kapcsolatok, készségek eltérnek a normalitástól.
3. Rugalmas viselkedésszervezés: beszűkült az érdeklődés, az aktivitás repetitív, nem rugalmas.

4. feladat

1.) Izolált típus

A szociális környezetről nem vesz tudomást, kapcsolatot nem tűr, szemkontaktust nem vesz föl, nem beszél vagy csak sztereotip módon, funkcionális cél nélkül (pl. echolál = visszhangszerűen ismételt). Tartását, mozgását, aktivitását is bizarrériák, szimpla, főleg mechanikus sztereotípiák jellemzik. Számos halmozottan sérült, értelmi fogyatékos gyermek tartozik ebbe a csoportba. Prognózisa ENNEK A CSOPORTNAKA legrosszabb.

2.) Passzív típus

Viszonylag jó értelmű, inkább a feltűnő passzivitás, mint a bizarr viselkedés jellemzi, szociálisan nem kezdeményező, de közeledést eltűr, ezért a fejlesztés esélyei ennél a csoportnál a legjobbak.

3.) Bizarr típus

Viszonylag jó verbalitás és értelem, esetleg a normálist is meghaladó mennyiségű szociális kezdeményezés jellemzi ezt a csoportot. Kapcsolataik nélkülözik a kölcsönösséget, a partner személyiségének figyelembevételét, felületesekek. Közeledéseik gyakran inadekvátak, sztereotip jellegűek.

A későbbiekben a szerző a három típust egy negyedik: "Formális, merev, modoros típus"-sal egészítette ki. Serdülő és felnőtt korú, jó intellektuális készségekkel rendelkező, érintett személyeknél tapasztalható megjelenési forma. Merev ragaszkodás írott és íratlan szabályokhoz, jellegzetes beszédstílus jellemzi.

5-6. feladat: egyedi, személyes gyűjtemények

AZ AUTIZMUS SÁL ÉLŐ SZEMÉLYEK PSZICHÉS SAJÁTOS SÁGAI ÉS ÉLETVITELI JELLEMZŐI

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Érzékenyítő gyakorlat – filmszemle feldolgozása (KJS módszer alapján)

Célja: különböző autizmussal élő emberek mindennapjaival való ismerkedés, diskurzus kialakítása a kirekesztésről és az elfogadásról. Reflektálás a saját érzelmekre/gondolatokra.

Időszükséglet 20 főnél kb. 3 óra.

Anyagszükséglet: annyi kisméretű post-it jegyzetomb, ahány hallgató, írószer, csoportonként egy tömb nagyobb és lehetőleg más színű post-it, csomagoló papír, ragasztó ennek rögzítéséhez, vagy sima vízszintes felületek (fal, szekrényajtó, ablak, ajtó) kb. 1m² minden csoport számára.

Eszközsükséglet: kivetítő, laptop vagy DVD lejátszó, vagy minden csoport számára egy számítógép-konfiguráció Internettel vagy DVD meghajtóval.

Teremszükséglet: a teremben kényelmesen meg lehessen tekinteni a filmeket, majd minden csoport számára legyen mód elkülönülten dolgozni a csomagoló papírjukon vagy a vízszintes felületükön.

A gyakorlat:

Kérem, nézzék meg a következő filmrészleteket, de előtte osszanak ki mindenkinek a csoportban egy csomag kisméretű post-it ragasztós jegyzetpapírt! A filmek alatt a jegyzetlapokra írják fel azokat a szavakat, amelyek eszükbe jutnak! Egy jegyzetlapra csak egy szó vagy kifejezés kerülhet.

A filmek elérhetősége az Interneten és rövid tartalma:

<http://www.indavideo.hu/video/SphDvidAutizmus/>

Az autista emberekről könnyen mondunk ítéletet. Tudjunk meg többet az autizmusról, hogy elfogadni is könnyebb legyen!

http://index.indavideo.hu/video/Simi_osem_kert_enni/

Az ovis csoportképen ott a csoport és egy méterrel arrébb ott áll Simi. A szociálisan vak fiú simán a szemébe mondja a liftben a bácsinak, hogy csúnya. Egy autista fiú hétköznapijai az íratlan szabályok leírásával és megtanulásával telnek.

http://www.indavideo.hu/video/Elo_varosscanner/

Élő városscanner. Stephen Wiltshire szintén 1974-ben született, gyerekkora óta szinte csak rajzban kommunikál, viszont tökéletes pontossággal rekonstruál egész városokat, látképeket, pusztá emlékezetből.

A filmek után alkossanak 3-5 fős csoportokat, minden csoportban válasszanak egy moderátort. Tegyenek fel egy csomagoló papírt, vagy válasszanak egy sima, függőleges felületet a teremben, ahová a jegyzetlapokat fel lehet ragasztani. Mindenki helyezze maga elé a megírt jegyzetpapírjait, hogy jól lássa. A moderátor kérje el egy önként jelentkezőtől azt a cédulát, amelyre ítélete szerint a legfontosabb kifejezés került. A következő kérdések alapján ragasszák egymás alá azokat a cédulákat, amelyekre hasonló tartalmak kerültek:

Mit gondoltál/érezteél, amikor ezt lejegyezted? Van-e valakinek hasonló tartalmú cédulája? Te mit gondoltál/érezteél, amikor ezt lejegyezted? Mennyiben egyezik/különbözik ez az előtted szólók gondolataival/érzelmeivel? Kerülhetnek-e a cédulák egy csoportba?

Ha új tartalom kerül elő, a moderátor új oszlopot kezd. Ha minden cédula felkerült, esetleg maradhatott néhány olyan feljegyzés, amely nem illik egyik csoportba sem, ezeket a felület alján helyezze el a moderátor. Alkossanak a hasonló tartalmú cédulákból egy-egy fő fogalmat: csak az a jó, ha mindenki úgy érzi, beletartozik a feljegyzése. Ha valaki úgy érzi, az ő gondolata/érzése nem illik a főfogalom alá, magyarázat után vegye ki és tegye a magányos cédulák közé.

Ezek után a moderátor rajzoljon egy számegeyenest, középen 0-val, helyezze el rajta a számokat egyenlő távolságra -5-től + 5-ig. A skála azt mutatja, mennyire segíti (+) vagy gátolja (-) az adott kifejezés az autizmussal élő emberek társadalmi befogadását/elfogadását, életminőségét.

Vitassák meg először a közös fogalmakat, később a magányos cédulák tartalmát is a szerint, hogy a fenti skálán hol lehetne elhelyezni, majd helyezték a közös megállapodás alapján kialakított helyre.

Aktualizálás: hasonló/vagy más megnyilvánulásokkal találkoznak az autizmussal élők – és családtagjaik, segítők minden nap. A segítőknek rendszerint 3 oldalúan is kezelni kell a fellépő jelenségeket:

1. El kell fogadniuk önmagukban az autista megnyilvánulásokat, mint természetes jelenségeket.

2. Hatni kell a segített személyre, a nem kívánt reakciók módosítása érdekében.
3. Hatni kell a környezetre, magyarázatot nyújtani, és elérni a "másság" mind jobb elfogadását.

Ehhez azonban meg kell ismerni az autizmussal élők pszichés sajátosságait és életviteli jellemzőit. Erről szól a következő tananyag.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

1.1 AZ AUTIZMUSSAL ÉLŐ SZEMÉLYEK PSZICHÉS SAJÁTOSÁGAI⁸

A szociális interakciók minőségbeli károsodásának 4 kritériuma

- Az összetett nonverbális viselkedésmódok, pl. szemkontaktus, arckifejezés, testtartás, gesztusok alkalmazásának egyértelmű károsodása a szociális interakciók szabályozásában
- Az életkornak megfelelő kortárskapcsolatok kialakításának sikertelensége
- A spontán törekvés hiánya az örömeink, érdeklődésnek, sikernek másokkal való megosztására
- A társas és érzelmi kölcsönösség hiánya

A kommunikáció minőségbeli károsodásának 5 kritériuma

- A beszélt nyelv fejlődésének késése vagy teljes hiánya (anélkül, hogy a személy alternatív kommunikációs módokkal, pl. gesztus, mimika kompenzálna)
- Megfelelő beszéd mellett a másokkal folytatott beszélgetés kezdeményezésére vagy fenntartására való képesség károsodása
- A nyelv sztereotip, repetitív használata
- Az életkornak megfelelő változatos és spontán szerep, illetve imitatív játék hiánya
- Társas utánzásra alapuló játék hiánya

A sztereotip és repetitív viselkedés és érdeklődés 4 kritériuma

- Gyakran kizárólagossá váló egy vagy több olyan sztereotip korlátozott érdeklődési kör, amely intenzitását vagy tárgyát tekintve rendellenes (menetrend, telefonkönyv, jellegzetes tárgyak)
- Rugalmatlan ragaszkodás sajátos, nem funkcionális rutinokhoz vagy rituálékhoz
- Sztereotip, repetitív motoros furcsaságok

⁸ Inkluzív nevelés Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez, Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák, Szerkesztette: Őszi Tamásné sulinova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006

- A tárgyak részleteiben való elmélyedés

Kiemelkedően fontos, hogy tisztában legyünk a szindróma sokszínűségével, amely leginkább a nyelvi fejlődés, a mentális képességek, az autizmus súlyossága, a társuló zavarok és az autizmussal élő gyermekeket érő környezeti hatások különbözőségének tudható be.

Mai tudásunk és tapasztalataink szerint az autizmussal diagnosztizált gyermekek kb. kétharmadánál enyhébb, vagy középsúlyos értelmi fogyatékossgot is diagnosztizálnak. Ezért rendszerint a tanulásban vagy értelmileg akadályozottak intézményeiben nevelkednek, vagy integráltan, vagy külön autista csoportokban: mindkét esetben a vezető tünet az autizmus, ezért különleges, egyedi ellátásban kell részesülniük a speciális intézményeken belül is.

A befogadó intézményekbe járó autizmussal élő gyermekek, tanulók sajátosságai

A speciális, autizmussal élő gyerekek, tanulók, személyek nevelésére, oktatására, gondozására szakosodott intézmények befogadó képessége messze nem éri el az igényeket, ezért itt általában a súlyosabb autizmussal élők, illetve halmozottan sérültek elhelyezése oldható meg.

A többségi intézményekben leggyakrabban azok az autizmussal élő gyermekek jelennek meg, akiknél az autizmus nem jár együtt értelmi sérüléssel, nyelvi képességeik pedig megfelelnek az adott életkorban elvártnak. Ezek között a gyermekek között találhatunk kiemelkedően tehetséges tanulókat is.

A fent említett gyermekek diagnózisa általában az Asperger-szindróma vagy a magasan funkcionáló autizmus, bár a többi, az autizmus spektrum-zavarok közé sorolható diagnózis is előfordulhat.

Az Asperger-szindróma és a magasan funkcionáló autizmus esetében is jelen van a fent említett három terület minőségi károsodása, ugyanakkor az intellektuális képességek átlagosak vagy akár átlag feletti lehetnek. A korai nyelvi fejlődés általában nem mutat késést. A nyelvhasználat azonban ezekben az esetekben is furcsa, sztereotip, modoros.

Lorna Wing (Burgoine és Wing, 1983; Attwood, 2002) a következő módon határozta meg az Asperger-szindrómát:

- Az empátia hiánya
- Gyermeteg, nem a helyzetnek megfelelő, egyoldalú kapcsolatok
- A barátságok kialakításához szükséges készségek hiánya vagy gyengesége
- Pedáns, ismétlésekkel jellemezhető beszéd
- Szegényes nonverbális kommunikáció
- Elmélyült érdeklődés bizonyos témák iránt
- Esetlen, rosszul koordinált mozgások, szokatlan testtartás

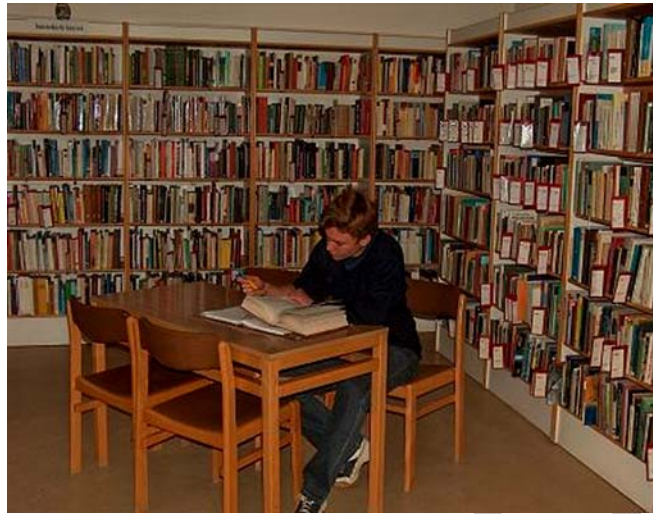
Jellegzetes tünetek a társas és érzelmi készségek területéről

- Nem érti, hogyan kell más gyermekekkel együtt játszani. Például figyelmen kívül hagyja a közös játék íratlan szabályait.
- Szabadidőben, iskolai szünetekben elkerüli a többieket, egy félreeső helyre vonul.
- Figyelmen kívül hagyja a társas együttlét szokásait, a viselkedési szabályokat, a helyzetnek nem megfelelően viselkedik, oda nem illő megjegyzéseket tesz valakire anélkül, hogy annak hatásaival tisztában lenne.
- Nincs empátiás készsége, vagyis nem tudja beleélni magát más ember érzéseibe.
- Elvárja másoktól, hogy ismerjék gondolatait, élményeit, véleményét. Nem ismeri fel, hogy a másik nem volt jelen az adott helyzetben, nem tudhat olyasmit, amit ő tud.
- Szokatlan mértékben igényli a megnyugtatót, különösen olyan helyzetekben, amikor a dolgok elromlanak, vagy megváltoznak körülötte.
- Nem tudja pontosan kifejezni az érzelmeit. A helyzethez mérten aránytalanul nagy nyugtalanság vagy szélsőséges érzelmi állapot lesz rajta úrrá.
- Nem tudja árnyaltan kifejezni az érzelmeit. Nem érti, hogy a különböző emberek felé más-más módon fejezzük ki érzelmeinket.
- Nem szívesen vesz részt versenyzésben, közös játékokban, tevékenységekben.
- Nem befolyásolják a kortársak. Például nem követi a legfrissebb divatot a játékokban vagy a ruházkozásban.

Jellegzetes tünetek a kommunikáció területén

- Szó szerint értelmezi a hallottakat.
- Szokatlan a hangja vagy a hanghordozása (monoton, színtelen).
- Nem figyel a beszélgetőpartner mondanivalójára, nem reagál annak tartalmára.
- Beszélgetés közben kevés szemkontaktussal él. (A szemkontaktus használata az interakciók során furcsa, rugalmatlan, nem tölti be szabályozó szerepét. Egyes gyermekek nagyon mereven és folyamatosan bámulnak a beszélgetőpartner szemébe, ez éppen olyan zavaró, mint a tekintet kerülése.)
- Beszéde pedáns, túl precíz.
- Nem tudja fenntartani a beszélgetés folyamatosságát.

Jellegzetes tünetek a megismerési (kognitív) készségek területén

4. ábra. A sajátos érdeklődés kielégítése céljából az Asperger szindrómás személy gyakran és szívesen használja a könyvtárat⁹

- Elsősorban az információszerzés érdekében olvas, a kitalált történetek kevésbé keltik fel érdeklődését.
- Mohón olvas lexikonokat és tudományos könyveket, de a kalandregények nem érdeklik.
- Kifejezetten jó a hosszú távú memóriája, jól emlékszik régi eseményekre, adatokra.
- Nem játszik szerepjátékokat. Más gyermekeket nem von be saját képzeletbeli játékába, a többiek kitalált játékába pedig belezavarodik.

Sajátos érdeklődési kör

- Egyetlen téma köti le érdeklődését, megszállottan gyűjti az ehhez kapcsolódó információkat, adatokat (pl. közlekedés, térképek).
- Feldúlja minden, ami eltér a szokásos rendtől (pl. szokott útvonaltól való eltérés).
- Kedveli a szóvicceket, amelyeket a szavak szó szerinti értelmezéséből alkot
- Körülményes szertartásokat dolgoz ki, pl. lefekvés előtt sorba rakja a játékait.

⁹Forrás:

http://img3.indafoto.hu/8/7/8607_3f00f874e9837b0ec850a34c85432d66/350113_c1b5039c877353d80cf8a330cd12f700_m.jpg (2010. július 30.)

5. ábra. Jellemző a magányos, sztereotip játék¹⁰

Tünetek a mozgásos készségek területéről

- Rossz a mozgáskoordinációja, ezért gyenge például a labdajátékokban.
- Szokatlan testtartás állás, járás, futás közben
- Visszatérő mozgásos sztereotípiák
- Szokatlan kézmozdulatok
- Kommunikációhoz nem illő gesztikuláció
- Önkéntelenek és céltalannak látszó, ismétlődő mozdulatok

¹⁰ Forrás: http://www.sfgate.com/c/pictures/2005/05/25/ba_autism25_0087_kw.jpg (2010. augusztus 1.)

Egyéb sajátosságok

6. ábra. Szokatlan helyzetekre, ingerekre gyakori a szokatlan reakció, amely egyaránt öltheti a bezárkózás, az agresszió vagy az autóagresszió formáját¹¹

- Szokatlan mértékű félelem vagy nyugtalanság lesz úrrá rajta:
 - szokványos hangoktól (pl. elektromos gépektől);
 - a bőr vagy a fej érintésétől;
 - bizonyos ruhadarabok viselésekor;
 - váratlan zajoktól;
 - egyes tárgyak látványától;
 - zajos helyektől, tömegektől (pl. bevásárlóközpontban).
- Ha izgatott, kezével csapkod, forog.
- Kisebb fájdalmakra érzéketlen.
- Beszédfejlődése megkésett.
- Szokatlan grimaszokat vág vagy ráng az arca. (Tony Attwood, 2002)

Asszisztensi feladatok

¹¹ Forrás: <http://img143.imageshack.us/img143/3079/balancekk9xk1.gif> (2010. augusztus 2.)

Önök – mint gyógypedagógiai asszisztensek kerülhetnek speciális vagy többségi intézménybe is. A speciális intézményben valószínűleg nagy intézményi szaktudással és óriási mennyiségű felhalmozott tapasztalattal fognak találkozni.

Nem így a többségi – befogadó – intézményekben, ahol könnyen lehet, hogy – az esetleg csak utazó tanárként megjelenő gyógypedagógus mellett – Önök lesznek a legtájékozottabbak az autizmusról. Így az Önök küldetése lehet az autizmussal élő személy(ek) segítése mellett az intézmény személyzetének és többségi klienseinek érzékenyítése az autizmussal járó problémák kezelésére, elfogadására, amely nagyban befolyásolhatja mind a befogadott, mind a befogadók életminőségét.

1.2 Az autizmussal élő személyek életviteli jellemzői⁴

A szociális beilleszkedés szintje

Az autizmussal élő gyermekek nevelése, oktatása területén egyre több tapasztalat gyűlt össze az elmúlt években. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a szociális beilleszkedést meghatározó pszichikus tényezők fejlesztése, mely akár közvetlenül, akár a kognitív terápiák segítségével a legfontosabb feladat az érintett gyermekek relatív felnőttkori önállósága, sikeres beilleszkedése érdekében.

Az autizmus súlyossága

Az is világossá vált, hogy a nyelvi és intellektuális képességek mellett az autizmus súlyossága is döntő jelentőségű a beilleszkedés sikerének szempontjából, ezért sajnos előfordul, hogy jó képességű gyermekek számára a speciális intézmények szolgáltatásai felelnek meg igazán. Nyilvánvaló az is, hogy jó képességű, autizmussal élő gyermek elvileg bármely közoktatási intézményben felbukkanhat.

Befogadás – csak szakmai segítőkkal

Így csak akkor tarthatjuk megfelelőnek, az esélyegyenlőséget biztosítónak az intézményrendszert, ha bármely intézmény alkalmassá válhat az autizmussal élő gyermek befogadására. Ezekben az intézményekben kívánatos lenne, hogy a pedagógusok közül is konkrét ismeretre tegyenek szert az autizmus területén. A gyermekek/tanulók segítésére pedig jogszabályi előírás gyógypedagógiai asszisztens alkalmazása, aki az alkalmazott vagy utazó gyógypedagógus útmutatása alapján segíti a fogyatékos gyermeket/tanulót, és a környezetét.

⁴ Inkluzív nevelés Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez, Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák, Szerkesztette: Őszi Tamásné sulinova Közoktatás–fejlesztési és Pedagógus–továbbképzési Kht. Budapest, 2006

Speciális szükségletek

Az autizmussal diagnosztizált gyermek, fiatal és felnőtt életvitele nagyban függ a környezetétől és attól is, milyen lehetőségekkel találkozik élete során. Kap-e megfelelő segítséget az élet olyan területein, amelyeken magát nem tudja kiszolgálni, s biztosítani tudunk-e számára olyan lehetőségeket, amelyekben sajátos intelligenciáját használni tudja egy magasabb életminőség elérése céljából.

Kiegészítő anyag:

Ha mélyebben megérintette a téma, kérem, olvassa el a következő cikket és nézze meg az ajánlott videót: egyfajta betekintést enged abba, hogy miként érzékeljük mi – átlagos emberek – az autizmussal élők furcsaságait, s hogyan vélekednek erről ők maguk!

<http://www.youtube.com/watch?v=JnylM1hl2jc>

A billentyűzet ördöge, de nem tud zuhanyozni¹²

Amanda Baggs képtelen ellátni saját magát. Nem tud egyedül lezuhanyozni, nem tud gondoskodni étkezéséről. Több éve nem szólalt már meg, legfeljebb sóhajt vagy nyög egyet néha. Nem néz az emberek szemébe, fekete frufruja ki is takarja a szemét, ha nem söpri ki a kezével éppen. Furcsa dolgokat csinál. Az orvosi diagnózis szerint súlyosan autista.

Annak, aki csak az interneten keresztül ismeri a 27 éves nőt, nehéz a való világbeli Amandát összehozni a virtuálissal. A különböző chatfórumokon és bármilyen gépelt szövegen keresztüli kommunikációban Amanda intelligensen és precízen fejezi ki magát, s nagyon is árnyalt képe van a világról. És olyan gyorsan gépel a számítógépen, hogy pattog a billentyűzet, mint a géppuska.

Amanda 2009-ben az autisták világának egyik sztárjává vált. A videót, amelyet magáról készített, több millióan nézték meg a YouTube videomegosztón és blogjában. Érdemes megnézni. Aki látja, többé nem fog ugyanúgy gondolni az autistákra.

A videó első felében Amanda különböző tárgyakkal játszik, amelyek hangokat adnak. Löttyköli a vizet, simogatja egy számítógépes billentyűzet felületét, kezét keresztül-kasul mozgatja a levegőben, mintha táncolna, s közben fura, félig éneklő hangot ad ki. Az egésznek van valamiféle zeneszerű hatása.

¹²<http://zona.hu/article/447/a-billentyuzet-ordoge-de-nem-tud-zuhanyozni.html> 2010. július 24.

És aztán egyszer csak megjelenik egy felirat: „fordítás”. És itt kezdődik az a rész, amelytől leesik a néző álla. Amanda ugyanis elkezd mesélni. Nem szólal meg, nem hagyja abba furcsa, ismétlődő mozdulatokból álló táncát, hanem sorról sorra megjelenik monológja a képernyőn, amelyet egy gépi hang olvas fel (angol nyelvre már egész jó felolvasószoftverek vannak).

Elmondása szerint ismétlődő mozdulatai éppenhogy nem véletlenek: ilyenkor a környezetével kommunikál. „Folyamatosan interakcióban vagyok a környezetemmel” – magyarázza, s hozzáteszi: ez a kommunikáció nem olyan, mint a „normálisaké”, nem arra való, hogy egyik fél eljuttasson egy másik félnek valamilyen céllal némi információt.

„Mindig azt mondják az autistákra, hogy be vannak zárkózva a saját világukba. De szerintem a nem autisták kommunikációja az, amely sokkal szűkebb, korlátosabb – mondta a Wired amerikai magazin újságíróinak – Nekünk ez a nyelvünk. És nem értem, a nem autisták miért nem tudják megtanulni az autisták nyelvét.”

Amandát a Wired kérdésére egy elismert autizmuskutató a videóban látható viselkedése (szemkontaktus kerülése, az ismétlődő mozdulatsorok, a beszédre való képtelenség és a hétköznapi tevékenységek elvégzéséhez szükséges segítség) alapján súlyosan autistának minősítette, s azt mondta: képtelenség, hogy segítség nélkül elkészíthette a híressé vált videót.

Amanda szinte nevetett, amikor a Wired riporterei erről kérdezték. „A gondozóm azt sem tudná, hol kell bekapcsolni a videokamerát, és hogy hogyan kell használni a szoftvert” – írta nekik, majd elmesélte, pontosan milyen kamerával készült a film, és hogyan: egy 90 másodperces videó felvételére képes fényképezőgéppel készítette a felvételeket, és megmutatta, melyik szoftverrel rakta be egymás után a snittekét.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Ez a fejezet egy **érzékenyítő gyakorlattal kezdődik**, amelyben filmrészletek szolgálnak arra, hogy először a saját személyiségében rejlő erőket, érzelmeket és gondolatokat mozgósítsa a tanulás érdekében, egyben ráhangolódjon a témára.

A filmek egyben olyan élményszerű nyomokat hagynak Önökben, amelyekhez könnyebben kapcsolhatók lesznek a továbbiakban kifejtett szakmai információk.

A gyakorlat során megtapasztalhatja azt is, hogy másokban ugyanaz a tapasztalat más erőket, gondolatokat és érzelmeket indukálhat, s hogy ezek nagy részét a szakmai beszélgetés során részben össze lehet hangolni, részben pedig el lehet fogadni ugyanarról a dologról többféle véleményt is.

Lényeges, hogy a **csoportos gyakorlatra legyen elég idő**, hogy mindenkinek legyen ideje az önreflexióra és a reflexióra is: hogy elemezhesse mind a saját, mind mások érzelmeit és gondolatait: a segítő szakmákban ennek a képességnek a fejlesztése igen fontos.

A tananyag további részeinek olvasásakor próbálja kötni az ismereteket a filmekből vett részletekhez, így nemcsak tartósabb lesz az ismeretszerzés, de gyorsabban is mozgósíthatók a gyakorlatban az így megtanult információk.

Az eredményes tanuláshoz javaslom, olvassa el először egyben a tananyag egy-egy fejezetét. Közben húzza alá az Ön számára ismeretlen szavakat és a fejezet végén az **Ismeretlen szavak szótárában** jegyezze le, majd Interneten vagy szakmai szótárakban keresse meg a szavak értelmezését, és írja is le.

A szakmai információk törzsanyagát az ellenőrző feladatoknál ismét megtalálja, így mód van a tartós rögzítésre.

A kiegészítő anyagként közölt cikket és filmrészletet azért is ajánlom, mert egyrészt ismét élményhez kötötten rögzíti az előző szakmai információ-tartalmakat, másrészt rámutat, hogy ismereteink még e témában (is) mennyire hiányosak, a ma még biztosnak hitt tudástartalmak mennyire gyorsan változhatnak. Ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy mennyire más világ lehet odabent egy autizmussal élő ember fejében, mint amit diagnosztikus eszközeinkkel ki lehet mutatni. Talán indítást ad arra, hogy a legreménytelenebb helyzetben is "elinduljunk kincset keresni" az autizmus rejtelmes világában.

Előnye még a kiegészítő anyagnak, hogy "magazin-nyelven" íródott, nem szakmai szöveg. Fontos, hogy ezen a mindenki által érthető nyelven is tudjunk beszélni: hiszen csak egyik célunk, hogy komoly szakmai ismereteket szerezzünk témánkban, a másik célunk, hogy ezt át is tudjuk adni érthető köznyelven pl. a befogadó intézmények munkatársainak, sőt az autizmussal élő gyermek ép társaival is tudjunk beszélgetést folytatni az őket érintő autizmussal kapcsolatos jelenségekről.

A fejezet tanulása során bővítse tovább **Saját forrásgyűjteményét!**

3. feladat

Határozza meg és fejtse ki a sztereotip és repetitív viselkedés és érdeklődés 4 kritériumát! A filmek vagy tapasztalata alapján egészítse ki példákkal is! Kérem, választát a lenti sorokba írja!

MUNKANYAG

5. feladat

Mivel egészítené ki a következő mondatot? A helyes választ kérem, húzza alá!

A tapasztalatok azt mutatják, hogy.....
a legfontosabb feladat az érintett gyermekek relatív felnőttkori önállósága, sikeres beilleszkedése érdekében.

a szóbeli kommunikáció magas szintű fejlesztése

a bizarr viselkedésminták redukációja

a szociális beilleszkedést meghatározó pszichikus tényezők fejlesztése

a tantárgyi tudás, általános műveltség elsajátítása

6. feladat

Fejtse ki, milyen tényezőktől függ leginkább, hogy az autizmussal élő személy teljes életet tudjon élni? Kérem, válaszát a lenti sorokba írja!

MUNKANYAG

7. feladat

Ismeretlen szavak szótára: gyűjtse össze a fejezetben előforduló ismeretlen szavakat, írja a lenti sorokba! Ezzel bővítse szakmai szókincsét!

The form consists of a large rectangular area with a yellow border. Inside, there are approximately 25 horizontal lines for writing. A large, light gray watermark with the text "MUNKANYELVI ANYAG" is oriented diagonally across the page.

8. feladat

Saját forrásgyűjteményébe gyűjtse össze a később is használható anyagokat!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A szociális interakciók minőségbeli károsodásának 4 kritériuma

- Az összetett nonverbális viselkedésmódok, pl. szemkontaktus, arckifejezés, testtartás, gesztusok alkalmazásának egyértelmű károsodása a szociális interakciók szabályozásában
- Az életkornak megfelelő kortárskapcsolatok kialakításának sikertelensége
- A spontán törekvés hiánya az örömeink, érdeklődésnek, sikernek másokkal való megosztására
- A társas és érzelmi kölcsönösség hiánya
- + példák

2. feladat

A kommunikáció minőségbeli károsodásának 5 kritériuma

- A beszélt nyelv fejlődésének késése vagy teljes hiánya (anélkül, hogy a személy alternatív kommunikációs módokkal, pl. gesztus, mimika kompenzálna)
- Megfelelő beszéd mellett a másokkal folytatott beszélgetés kezdeményezésére vagy fenntartására való képesség károsodása
- A nyelv sztereotip, repetitív használata
- Az életkornak megfelelő változatos és spontán szerep, illetve imitatív játék hiánya
- Társas utánpótláson alapuló játék hiánya
- + példák

3. feladat

A sztereotip és repetitív viselkedés és érdeklődés 4 kritériuma

- Gyakran kizárólagossá váló egy vagy több olyan sztereotip korlátozott érdeklődésű kör, amely intenzitását vagy tárgyát tekintve rendellenes
- Rugalmatlan ragaszkodás sajátos, nem funkcionális rutinokhoz vagy rituálékhoz
- Sztereotip, repetitív motoros furcsaságok
- A tárgyak részleteiben való elmélyedés
- + példák

4. feladat

A szociális beilleszkedést meghatározó pszichikus tényezők fejlesztése

5. feladat

A követelmény **20** sajátosság összegyűjtése az alábbiakból, + esetleírás.

Lorna Wing (Burgoine és Wing, 1983; Attwood, 2002) a következő módon határozta meg az Asperger-szindrómát:

- Az empátia hiánya
- Gyermeteg, nem a helyzetnek megfelelő, egyoldalú kapcsolatok
- A barátságok kialakításához szükséges készségek hiánya vagy gyengesége
- Pedáns, ismétlésekkel jellemezhető beszéd
- Szegényes nonverbális kommunikáció
- Elmélyült érdeklődés bizonyos témák iránt
- Esetlen, rosszul koordinált mozgások, szokatlan testtartás

Jellegzetes tünetek a társas és érzelmi készségek területéről

- Nem érti, hogyan kell más gyermekekkel együtt játszani. Például figyelmen kívül hagyja a közös játék íratlan szabályait.
- Szabadidőben, iskolai szünetekben elkerüli a többieket, egy félreeső helyre vonul.
- Figyelmen kívül hagyja a társas együttlét szokásait, a viselkedési szabályokat, a helyzetnek nem megfelelően viselkedik, oda nem illő megjegyzéseket tesz valakire anélkül, hogy annak hatásaival tisztában lenne.
- Nincs empátiás készsége, vagyis nem tudja beleélni magát más ember érzéseibe.
- Elvárja másoktól, hogy ismerjék gondolatait, élményeit, véleményét. Nem ismeri fel, hogy a másik nem volt jelen az adott helyzetben, nem tudhat olyasmit, amit ő tud.
- Szokatlan mértékben igényli a megnyugtatót, különösen olyan helyzetekben, amikor a dolgok elromlanak vagy megváltoznak körülötte.
- Nem tudja pontosan kifejezni az érzelmeit. A helyzethez mérten aránytalanul nagy nyugtalanság vagy szélsőséges érzelmi állapot lesz rajta úrrá.
- Nem tudja árnyaltan kifejezni az érzelmeit. Nem érti, hogy a különböző emberek felé más-más módon fejezzük ki érzelmeinket.
- Nem szívesen vesz részt versenyzésben, közös játékokban, tevékenységekben.
- Nem befolyásolják a kortársak. Például nem követi a legfrissebb divatot a játékokban vagy a ruházzkodásban.

Jellegzetes tünetek a kommunikáció területén

- Szó szerint értelmezi a hallottakat.
- Szokatlan a hangja vagy a hanghordozása (monoton, színtelen).
- Nem figyel a beszélgetőpartner mondanivalójára, nem reagál annak tartalmára.
- Beszélgetés közben kevés szemkontaktussal él. (A szemkontaktus használata az interakciók során furcsa, rugalmatlan, nem tölti be szabályozó szerepét. Egyes gyermekek nagyon mereven és folyamatosan bámulnak a beszélgetőpartner szemébe, ez éppen olyan zavaró, mint a tekintet kerülése.)
- Beszéde pedáns, túl precíz.

- Nem tudja fenntartani a beszélgetés folyamatosságát.

Jellegzetes tünetek a megismerési (kognitív) készségek területén

- Elsősorban az információszerzés érdekében olvas, a kitalált történetek kevésbé keltik fel érdeklődését.
- Mohón olvas lexikonokat és tudományos könyveket, de a kalandregények nem érdeklik.
- Kifejezetten jó a hosszú távú memóriája, jól emlékszik régi eseményekre, adatokra.
- Nem játszik szerepjátékokat. Más gyermekeket nem von be saját képzeletbeli játékába, a többiek kitalált játékába pedig belezavarodik.

Sajátos érdeklődési kör

- Egyetlen téma köti le érdeklődését, megszállottan gyűjti az ehhez kapcsolódó információkat, adatokat (pl. közlekedés, térképek).
- Feldúlja minden, ami eltér a szokásos rendtől (pl. szokott útvonaltól való eltérés).
- Körülményes szertartásokat dolgoz ki, pl. lefekvés előtt sorba rakja a játékait.

Tünetek a mozgásos készségek területéről

- Rossz a mozgáskoordinációja, ezért gyenge például a labdajátékokban.
- Szokatlan testtartással szalad.

Egyéb sajátosságok

- Szokatlan mértékű félelem vagy nyugtalanság lesz úrrá rajta:
 - szokványos hangoktól (pl. elektromos gépektől);
 - a bőr vagy a fej érintésétől;
 - bizonyos ruhadarabok viselésékor;
 - váratlan zajoktól;
 - egyes tárgyak látványától;
 - zajos helyektől, tömegektől (pl. bevásárlóközpontban).
- Ha izgatott, kezével csapkod, forog.
- Kisebb fájdalmakra érzéketlen.
- Beszédfejlődése megkésett.
- Szokatlan grimaszokat vág vagy ráng az arca. (Tony Attwood, 2002)

6. feladat

Szociális beilleszkedés szintje, az autizmus súlyossága és az érintett spektrumok, csatlakozó fogyatékoságok, személyes megsegítés lehetősége

7–8. feladat: egyedi, személyes gyűjtemények

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Őszi Tamásné szerk.: Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez, Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák, sulíNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006. Inkluzív nevelés

Székely M., Dr. Weis M: Autisztikus kórképek diagnosztikája és terápiája. Tanszertár Bt., Budapest 1994.

Balázs Anna: Az autizmus korszerű szemlélete. Autizmus Alapítvány, Autizmus füzetek, Kapocs Kiadó, Budapest, 1997.

Czibere Csilla, Vígh Katalin szerk.: Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez, Életpálya-építés, sulíNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2006. Inkluzív nevelés

2/2005. (III. 1.) OM rendelet a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

psycho.unideb.hu/.../magatartaszavarokgyermekkorban_a_fejlodes_athato_zavarai.doc (2010. augusztus 2.)

<http://www.autista.info.hu/> 2010. július 24.

<http://www.indavideo.hu/video/SphDvidAutizmus/> 2010. július 24.

http://index.indavideo.hu/video/Simi_sosem_kert_enni/ 2010. július 24.

http://www.indavideo.hu/video/Elo_varosscanner/ 2010. július 24.

<http://www.hazipatika.hu/bno/> 2010. július 24.

AJÁNLOTT IRODALOM

Schopler, Eric: Szakemberek és szülők kiképzése autisztikus gyermekek számára, Kapocs Kiadó, Budapest

Schopler, Eric: Életmentő kézikönyv szülőknek, Kézikönyv krízishelyzetek megoldásához autizmusban és más állapotokban. Kapocs Kiadó, Budapest

Segar, Marc: Életvezetési útmutató Asperger-szindrómában szenvedő emberek számára, Kapocs Kiadó, Autizmus füzetek

Attwood, T.: Különös gyerekek. Kalauz az Asperger-szindrómáról szülőknek és nevelőknek. Animus, Budapest, 2002.

Howlin, Patricia: Autizmus – Felkészülés a felnőttkorra. Autizmus Alapítvány, Kapocs Könyvkiadó, Budapest, 2001.

MUNKANYAG

A(z) 1284-06 modul 016-os szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 140 01 0000 00 00	Gyógypedagógiai asszisztens
52 140 01 0000 00 00	Pedagógiai asszisztens

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

15 óra

MUNKANYELV

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató